

/ М. Ю. Зелінський, Ф. П. Власенко // Молодь у сучасному світі: філософсько-культурологічні виміри. зб. матеріалів Міжнародної наукової конференції. – К.: Вид. Центр КНЛУ, 2009. – С. 397–405.

5. Яненко О. Шляхи підвищення ефективної суспільної адаптації молоді до сучасних умов державотворення / О. Яненко. – Режим доступу: <http://kds.org.ua>

6. Ткач Л. М. Лінгвістичний феномен молодіжної культури / Л. М. Ткач. – Режим доступу: <http://ukrmova.com.ua>

7. Мартос С. А. Молодіжний сленг як складова мови міста / С. А. Мартос // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія “Філологія”. – Харків, 2004. – Вип. 42. – С. 240–243.

8. Личкова В. А. Молодіжна субкультура як соціокультурний та естетичний феномен [Електронний ресурс] / В. А. Личкова // Вісник Чернігівського державного педагогічного ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія: психологічні науки: збірник наукових праць у 3-х т. – Чернігів: ЧДПУ, 2009. – Т. 2. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>

9. Моніторинг громадської думки населення України: інформ. бюл. – К.: Український інститут соціальних досліджень, Центр “Соціальний моніторинг”, 1999. – № 9. – С. 17–25.

References

1. Draganova T. A. Social'no-gumanistychni problemy ta idealy suchasnoi' molodi / T. A. Draganova // Molod' ta social'ni problemy suspil'stva: zb. materialiv VIII mizhvuziv's'koi' students'koi' naukovoï konferencii' / redkol. V. M. D'jakon ta in. – Uman' : Vydavec' "Sochins'kyj", 2012. – S. 48–51.

2. Chy isnuje nini ukrai'ns'ka molodizhna literatura. – Rezhym dostupu : <http://mol.km.ua>

3. Dolja I. O. Uzagal'na harakterystyka suchasnyh molodizhnyh festyvaliv vokal'no-horovogo mystectva: metod. rozrobka / I. O. Dolja. – Rezhym dostupu : <http://culturalstudies.in.ua>

4. Zelins'kyj M. Ju. Masova kul'tura i suchasna molod' / M. Ju. Zelins'kyj, F. P. Vlasenko // Molod' u suchasnomu sviti: filofs'ko-kul'turologichni vymiry. zb. materialiv Mizhnarodnoi' naukovoï konferencii'. – K.: Vyd. Centr KNLU, 2009. – S. 397–405.

5. Janenko O. Shljahy pidvyshhennja efektyvnoi' suspil'noi' adaptacii' molodi do suchasnyh umov derzhavotvorennya / O. Janenko. – Rezhym dostupu : <http://kds.org.ua>

6. Tkach L. M. Lingvistychnyj fenomen molodizhnoi' kul'tury / L. M. Tkach. – Rezhym dostupu : <http://ukrmova.com.ua>

7. Martos S. A. Molodizhnyj sleng jak skladova movy mista / S. A. Martos // Visnyk Harkivs'kogo nacional'nogo universytetu im. V. N. Karazina. Serija "Filologija". – Harkiv, 2004. – Vyp. 42. – S. 240–243.

8. Lychkova V. A. Molodizhna subkul'tura jak sociokul'turnyj ta estetychnyj fenomen [Elektronnyj resurs] / V. A. Lychkova // Visnyk Chernigivs'kogo derzhavnogo pedagogichnogo un-tu im. T. Shevchenka. Serija: psihologichni nauky: zbirnyk naukovykh prac' u 3-h t. – Chernigiv : ChDPU, 2009. – T. 2. – Rezhym dostupu : <http://www.nbu.gov.ua>

9. Monitoring gromads'koi' dumky naseleennja ukrai'ny: inform. bjul. – K.: Ukrai'ns'kyj instytut social'nyh doslidzhen', Centr "Social'nyj monitoring", 1999. – № 9. – S. 17–25.

Basarab L. R., graduate student, National Pedagogical University M. P. Drahomanova (Ukraine, Kiev), seriogap@ukr.net

Evolution of the newest traditions in the development of urban youth culture of Ukraine (1990–2000–s)

On the basis of archival, statistical materials, analytical developments of predecessors, considered an important element of the ways socio-economic and social-political formation of urban youth of Ukraine – youth culture. The purpose of the research is determined taking into account the relevance of the topic and the scientific level of its development. It lies in the fact that a comprehensive analysis of published and archival sources, historiography and achievements related sciences to explore character traits, place and role of urban youth in the socio-political life of an independent state. First in the historiography of specific methodological tools found the place and role of youth subculture. Particular attention is given to studying the influence of socio-economic and social-political factors on the formation of subcultural youth of the city environment. Confirmed that the youth subculture acted kind and form of social adaptation, socialization, a kind of buffer between the traditional culture and the new social and cultural order. The main manifestations of subculture. The article has scenes devoted to clarify features of the development of an important segment of the youth culture and art, fashion. Clarified the main reasons for the overwhelming majority of inert relationships working young people to various forms of cultural activities, the emergence of youth associations, engaged in the development of cultural initiatives.

Keywords: urban youth Ukrainian youth culture, youth culture, subculture, art, politics, state.

Basarab L. P., аспирантка, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), seriogap@ukr.net

Эволюция новейших традиций в развитии культуры городской молодежи Украины (1990–2000–е годы)

На основе архивных, статистических материалов, аналитических разработок предшественников, рассмотрен важный элемент путей социально-экономического и общественно-политического становления городской молодежи Украины – молодежную культуру. Цель исследования определена с учетом актуальности темы и научного уровня ее разработки. Она заключается в том, чтобы на основе комплексного анализа опубликованных и архивных источников, достижений историографии и смежных наук исследовать особенности характера, места, и роли городской молодежи в общественно-политической жизни независимого государства. Впервые в историографии специфического методологического инструментария выяснено место и роль молодежной субкультуры. Особое внимание уделено исследованию влияния социально-экономических и общественно-политических факторов на формирование субкультурной среды молодежи города. Подтверждено, что молодежная субкультура выступала разновидностью и формой социальной адаптации, социализации, своеобразным буфером между традиционной культурой и новым социокультурным порядком. Рассмотрены основные формы проявления молодежи к различным формам культурной деятельности, зарождению системы молодежных общественных объединений, занимавшихся развитием культурных инициатив.

Ключевые слова: городская молодежь, украинская молодежь, культура, молодежная культура, субкультура, искусство, политика, государство.

* * *

УДК 327(6–191.2)+330.34

Гура В. К.,
доктор історичних наук, професор, завідувач відділом історії країн Азії та Африки, Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України (Україна, Київ), asia-afrika@rambler.ru

СУБСАХАРСЬКА АФРИКА В ХХІ СТ.: ЧИННИКИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОГРЕСУ І ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ З УКРАЇНОЮ

Досліджуються процеси економічного піднесення країн Субсахарської Африки і основні чинники накопичення ними господарського потенціалу в контексті глобальних процесів сучасності, перспективи і сфери розвитку взамовигідного співробітництва між державами регіону і Україною.

Ключові слова: Субсахарська Африка, прогрес, чинники, ХХІ ст., співпраця з Україною.

Одним з найвизначальніших явищ нового сторіччя стало стрімке піднесення економічного розвитку країн Субсахарської Африки, швидкоплинне зростання його господарського потенціалу, вихід цього регіону за темпами розвитку на друге місце в світі.

Отже, дослідження чинників зміни питомої ваги держав субконтиненту в системі міжнародних економічних відносин заслуговує пильної уваги вітчизняних дослідників, особливо з огляду на досягнення складових цього феномену та на пошук шляхів зміцнення позицій економічного співробітництва України з цим перспективним, прогресуючим регіоном.

Серед українських дослідників науковим студіям в сфері африканистики були присвячені роботи таких вчених як В. В. Буренков, Д. О. Горун, К. О. Княздівська, В. Д. Козлітін, А. М. Козицький, Є. М. Кучменко, І. М. Сергійчик, В. О. Чумак та ін. Однак, не дивлячись на безперечні надбання та переваги наукових пошуків цих фахівців, профіль їхніх досліджень охоплює широкий діапазон питань, не конкретизований на завданнях даної статті.

Прориву субконтиненту на передові рубежі історичного поступу сприяла сукупність багатьох факторів глобального і регіонального гатунку. Вирішальним ек-

зогенним чинником стало розгортання фронтальної експансії в цю перенасичену мінеральними ресурсами частину світу всіх без винятку розвинутих держав, претендуючих на провідні місця в міжнародному господарському комплексі з метою гарантування своїх регіональних ланок в діючих та утворюваних економічних ланцюгах. Для великих держав та швидко прогресуючих країн Третього світу це – чи не основна можливість гарантувати собі надходження необхідних обсягів африканських природних копалин в контексті зростаючої небезпеки тотального ресурсного дефіциту XXI ст.

У внутрішньорегіональному форматі африканським народам довелося перебороти багато складних вад історичного розвитку для подолання стану еволюційного заціпеніння і повернення на шлях соціально-економічного відродження. Серед них – болісне зрікання оманливих іноземних та автохтонних модернізаційних моделей – афрокапіталізму, афросоціалізму та псевдотрадиціоналізму; складності запровадження програм структурної перебудови економіки; проблеми трансформації політичних режимів з авторитарного на демократичний лад.

Зростаюча обережність і зваженість правлячих кіл африканських країн до процесів соціально-економічної розбудови проявилася, зокрема, в досягненні домовленостей з провідними світовими фінансовими донорами щодо суттєвого полегшення тягара зовнішнього боргу, котрі призвели до зменшення цього показника від 65% ВВП на середину 1990-х років до 33% ВВП на 2012 р.; у відновленні політики індустріалізації; в накопиченні суттєвих золотовалютних резервів; в скороченні, порівняно з 1990-ми роками, темпів інфляції на континенті з 22% до 8%; в пришвидшенні розгортання економічного співробітництва з локомотивами азійського господарського прогресу – Китаєм та Індією – показники взаємодії з якими тільки в секторі товарообігу “злетіли” з 2000 р. до 2010 р., відповідно, з 10,6 млрд. дол. до 126,9 млрд. дол. і з 3 млрд. дол. до 51 млрд. дол.; нарешті, в запровадженні ефективних противаг явищам внутрішньополітичної дестабілізації, внаслідок чого, наприклад, кількість держпереворотів в країнах субконтиненту скоротилася з 22 в 1990–1999 рр. до 8 в 2000–2012 рр. [1, с. 38].

Результатом житих заходів стала активізація динаміки та покращення якості соціально-економічного розвитку країн Субсахарської Африки в першу декаду нової доби. Темпи середньорічного приросту сукупного ВВП регіону у 2000–2012 рр. досягли 5,1% проти 1,8% у 1980-і роки, а в подушному вимірі на відзначених етапах – змінились до 2,5% проти мінус 1,4%, в той час як його вартісні індикатори лише за минуле десятиліття збільшились з 1067 трлн. дол. до 1850 трлн. дол. Питома вага африканських країн в світовому розподілі прямих іноземних інвестицій еволюціонувала з 0,4% у 1990 р. до 6,4% у 2010 р. Підвищилася в п’ять разів, порівняно з 2000 р., інтенсивність внутрішньої (міжафриканської) та зовнішньої (для континенту) торгівлі.

Чотириохратно, з 1,2% у 1990 – х роках до 4,9% у 2000-х роках, збільшився середньорічний приріст чистих бартерних умов зовнішньої торгівлі. В два – три рази, за підрахунками західних фахівців, покращились умови ведення бізнесу в Африці за останні 10–15 років [2, с. 96].

Звісно, не всі соціально-економічні досягнення виявились витвором власних зусиль архітекторів африканського ренесансу. Адже, як зазначалось, саме завдяки стрімкому господарському зліту держав Південно-Східної Азії у країн Субсахарської Африки з’явилась можливість збалансувати свої економічні інтереси між “глобальним Півднем” і “глобальною Північчю”. Більш того, саме завдяки чиннику партнерства країн означеного регіону з Китаєм та Індією, африканська сторона залучається до “трикутника”, якому французький Центр перспективних досліджень пророкує планетарне лідерство вже на 2030 рік. Ці накреслення зумовлюються очікуваною перевагою в “тристоронніх” сумарних демографічних показниках (тут на зазначений час буде проживати 2/3 молодого населення планети) і першістю їхніх спільних лідируючих економічних позицій – найбільшим глобальним сукупним споживчим ринком, загально-підсумковими вимірами потужностей господарських комплексів, що дорівнюватимуть 45% світового ВВП та середньорічним внеском в приріст господарського піднесення планети, який вчетверо перевищуватиме сукупний аналог держав ОСДЄ.

Сприятливим досягненню високих темпів приросту африканської економіки фактором стало підвищення в новому сторіччі попиту на мінеральну сировину та енергоносії: саме сировинний сектор африканських країн забезпечив в нову добу 24% середньорічного збільшення валового продукту в регіоні. Нарешті, не слід недооцінювати явища суттєвого пом’якшення західними державами ряду напрямів розповсюдження глобалізаційної політики як євроатлантичного проекту.

Втім, все ж таки, роль африканського чинника в процесі оздоровлення континентального господарського організму залишається домінуючою. Визначаючи стан сучасного розвитку господарських систем регіону, зарубіжні аналітичні структури починають виокремлювати таку цікаву обставину, як перевищення для Заходу Субсахарською Африкою, за ознакою потенційної інвестиційної привабливості, навіть переваг Китаю та Індії. Західні фахівці також передбачають, як наслідок господарського прогресу субконтиненту в межах поточного п’ятидесятиріччя, тектонічний зсув світового споживчого попиту в сторону “Чорного континенту”, що впливатиме не лише на кількісні характеристики світового попиту, а й на його структуру.

Вже нині Субсахарська Африка – один з найдинамічніших районів планети, котрий в першій декаді XXI ст. поступався за показниками зростання ВВП лише Південно-Східній Азії (відповідно, сукупні темпи середньорічного збільшення ВВП дорівнювали 8,6%:5,2%). Шість з дев’яти країн світу, продемонструвавши в першому десятиріччі нової доби найпотужніше піднесення, теж знаходяться в Африці. Майбутнє субконтиненту також обнадійливе. За прогнозами МВФ, його господарський прогрес – доволі стала тенденція, котра збереже середньорічні темпи зростання ВВП в межах 5–6% протягом поточної декади.

Економічне піднесення та підвищення матеріального добробуту африканського населення стали дієвими чинниками скорочення бідності на континенті, яка зменшилась за 2000–2010 рр. з 42% до 31% населення, на фоні показників стрімкого зростання категорії “середнього (за місцевими мірками) класу”, тобто людей, зда-

тних витратити на день грошовий еквівалент в 20 доларів – чисельність яких на початку другого десятиріччя нової доби оцінювалась 300 мільйонів чоловік з загальної кількості мешканців у 860 мільйонів (зазначимо, що про цю соціальну верству 10–15 років назад взагалі не йшлося) [3, с. 3].

Нарешті, ще одним з найвидатніших досягнень субконтиненту стало підвищення рівня політичної стабільності як запоруки соціально–економічного прогресу, адже кількість війн в перше десятиріччя XXI ст. скоротилось, порівняно з попередньою декадою майже вдвічі, до того ж у $\frac{3}{4}$ загальної чисельності регіональних держав відносно регулярно стали здійснюватись вибори до державних та місцевих органів влади.

Разом з тим, соціально–економічний прогрес африканських країн ще далеко не вичерпав проблем континенту. Економіці більшості африканських держав притаманна надмірна залежність від експорту сировини та від впливу зовнішньої кон'юнктури. Процеси ефективної регіональної інтеграції ідуть важко. Прийняті у цьому зв'язку рішення на різних форумах африканських країн, здебільшого, не виконуються. Частими залишаються спалахи локальних “торгівельних конфліктів”, відкритого господарського суперництва окремих країн. Ці проблеми доповнюються ярмом 30% глобальної бідності на субконтиненті, наявністю тут 60% ВГЧ–інфікованих людей планети, 90% глобального відсотку смертельних випадків від захворювань малерією. Нерозвиненість системи охорони здоров'я, широке розповсюдження інфекційних захворювань, високий рівень неписьменності населення, регулярні природні катаклізми (посухи та паводки), тощо, все це доповнюється множиною чисельних вад, успадкованих від колоніального минулого і продовжуючих існувати в якості хронічних вражень. Наприклад, на кінець XX ст. африканські економіки, контролюючи майже 40% світових мінеральних ресурсів, забезпечували лише 3,1% глобального ВВП; володіючи величезними обсягами прісної води – 5400 мільярдів кубометрів щорічно відновлюваних обсягів – мешканці континенту були спроможні використовувати в побутових та господарських цілях лише 4% водного потенціалу; маючи в своєму розпорядженні понад 60% необроблених, але придатних до пахоти земель, африканські змушені країни перекривати із зовнішніх джерел середньорічний 40% недобір виробництва сільськогосподарської продукції.

Отже, діапазон господарських запитів країн Субсахарської Африки можна умовно розділити на два рівня, у відповідності з двома напрямками, так би мовити, “розгалуженого” здійснення прогресу цих країн:

– подолання аномальних залишків колоніальної/постколоніальної відсталості та забезпечення широкого діапазону поточних господарських потреб традиційного й сучасного секторів економіки в режимі підтримки виробничих циклів;

– активізація процесів модернізації економічних комплексів, підвищення їхньої рентабельності, форсований розвиток найприбутковіших галузей та виробництв.

Конкретизуючи можливості сфери економічної взаємодії в процесі розвитку співробітництва України з африканськими державами, слід відзначити серед них ті, партнерство з якими матиме довгострокову сталу

перспективу. Передусім, це стосується аграрного сектору африканських країн.

Незалежно від нинішнього ступеню сприйняття в африканських країнах традиційної моделі росту, що спирається на сільське господарство, аграрний сектор африканської економіки ще довго залишатиметься запорукою загально–економічного піднесення. Адже два фактори, необхідних для ведення сільського господарства – стан освоєння піхотних земель та використання прісної води – становлять сьогодні найдефектніші складові забезпечення африканського ренесансу. Наприклад, маючи в своєму розпорядженні понад 700 млн. га придатної до пахоти, але необроблюваної землі, африканські країни імпортують до 85% загального обсягу споживаних щорічно харчових продуктів. Вкрай незадовільним залишається стан справ з використанням водних ресурсів. Вже сьогодні половина африканського континенту страждає від нестачі водопостачання. Якщо нині 200 мільйонів африканців відчувають водний дефіцит, то до 2025 р. таких буде вже 350–600 мільйонів чоловік. Напруженість ситуації пов'язана ще з тим, що сільське господарство країн Субсахарської Африки на $\frac{3}{4}$ залежить від дощів. Їхнє зменшення, в зв'язку з кліматичними змінами, призведе до подальшого скорочення врожаїв та відновлення процесу збільшення чисельності бідняків до 600 мільйонів чоловік у 2015 р. а голодуючих – до 240 мільйонів чоловік у 2080.

Разом з тим, всупереч доленосному значенню завдання підйому сільськогосподарського сектору та титанічним зусиллям африканських властей в цьому напрямі, ситуація залишається проблемною.

Формою реакції України на цю ситуацію можуть стати пропозиції будівництва гребель і водосховищ, штучних зрошувальних систем, геологорозвідувальних робіт з метою виявлення підземних вод, інженерні роботи, постачання будівельної та сільськогосподарської техніки й обладнання, надання кадрів кваліфікованих спеціалістів. Причому, останніх Африка потребує меншою мірою, ніж все інше. Навіть за нормальних умов, як свідчать багаторічні спостереження, рентабельність сільського господарства на 15–25% нижча від очікуваного рівня внаслідок малодієвої агротехнічної підтримки. В цілому ж, найгострішою ситуація в сфері аграрного виробництва (зумовлююча, відповідно, потребу адекватного докладання зусиль), залишається в африканських країнах, зарахованих ФАО до групи найбільшого продовольчого ризику: Зімбабве, Кенії, Конго, Лесото, Мавританії, Малаві, Малі, Мозамбіку, Нігерії, Сенегалі, Судані, Південному Судані, Еритреї, Ефіопії.

В сфері аграрного виробництва субсахарського регіону представляється за доцільне звернути увагу на перспективу підвищення його забезпеченості транспортними засобами, автотракторною та сільськогосподарською технікою, створення господарських об'єктів з переробки та збереження сільгосппродукції. Адже втрати аграрної сировини через погані умови зберігання дорівнюють в субсахарській Африці 30–50% зібраного врожаю. Іншою “больовою зоною” африканських господарських комплексів залишається незадовільний рівень завантаженості виробничих потуг підприємств харчової промисловості. Перевірка відповідної галузі в 24 країнах континенту показала, що в задовільному режимі працюють лише близько 25% виробництв. Зважаючи на те,

що на зазначену важливу галузь припадає третина всієї умовно-чистої продукції африканських країн, докладавання зовнішніх зусиль до її подальшого вдосконалення представляється очікуваним і перспективним. Адже місцевою промисловою переробкою охоплено лише близько 20% продукції сільського господарства африканських держав.

Важливим напрямом економічного співробітництва України з державами Субсахарської Африки може стати промисловий сектор цих країн. Умова його інтенсивного розвитку в накресленнях африканських керівників виокремлюється як тотожна явищу загального прогресу африканських держав, оскільки саме високі темпи піднесення промисловості залишаються підґрунтям створення матеріального середовища індустріального суспільства і робочих місць для стрімко зростаючого населення.

Динаміка індустріального розвитку в державах континенту розгортається в останні роки настільки швидко, що супроводжуючі їх обсяги використання паливних потужностей збільшуються в поточному десятиріччі в сім разів, а потенціал енергоресурсів розвиватиметься найвищими на планеті середньорічними темпами в 4% проти 1,3% в світі в цілому.

Однак, не дивлячись на досить привабливу перспективу залучення до африканської індустріалізації, складності українського виходу на промислові зони Субсахарської Африки пов'язані з широкою експансією у цю сферу як традиційних євроатлантичних партнерів, так і нових глобальних гравців з прогресуючої азійської периферії. Зараз Африка перетворилась на унікальний регіон планети, обсяги інвестицій в який продовжують зростати (+5% в 2012 р. до попереднього рівня 2011 р.). За абсолютними показниками розміри припливу капіталовкладень на субконтинент збільшились в п'ять разів – з 27 млрд. дол. в 2000 р. до 126 млрд. дол. в 2010 р. [5].

Порівняно новим явищем економічної еволюції досліджуваного простору стала напружена боротьба великих держав за оволодіння його індустріальним потенціалом. Протягом останніх десяти років процеси “злиття – поглинання” в Африці зазнали швидкоплинного розповсюдження. Підприємства Франції та Великобританії здійснили за цей час 578 трансакцій, оцінюваних сумою в 23 млрд. євро для кожної з країн. Китай провів 49 трансакцій на суму в 15,7 млрд. євро. Активність Індії знайшла вираз у сумі 11,4 млрд. євро, США – 9,2 млрд. євро, Арабських Еміратів – 5,7 млрд. євро [6, с. 101].

Разом з перерозподілом на користь національних африканських економік сировинних доходів, підвищенням обсягів іноземної підтримки по лінії офіційної допомоги розвитку, зменшенням боргового ярма – сукупні джерела фінансування сприяли реанімації індустріального поступу регіону. Найпривабливішими секторами для іноземних та вітчизняних інвесторів стають галузі обробної промисловості, виробництва споживчих товарів, будівництва, телекомунікацій, фінансових послуг та гірничо-металургійний комплекс.

Важливим чинником прискорення індустріальної розбудови служить і розширення внутрішнього попиту, зумовлене збільшенням державних розходів на інфраструктурні проекти, які, в свою чергу, стимулюють роз-

виток виробничих галузей, зорієнтованих на внутрішній ринок та гірничо-видобувну індустрію.

Отже, за умов високої міжнародної кон'юнктури, пошук “ніш” залучення української присутності повинен бути виключно обережним, вибірковим та узгодженим.

Такими “нішами”, враховуваними високу зацікавленість африканської сторони та українські можливості могли б стати: спорудження об'єктів з переробки сільськогосподарської продукції, сховищ для аграрної сировини і розбудова морського риболовства; участь в зведенні базової інфраструктури; здійснення проектів в області транспорту, житлового будівництва, деревообробки; спорудження невеликих за розміром гідро- і теплоелектростанцій; розробка кар'єрів; пошук та технічне забезпечення видобутку корисних копалин; реалізація локальних планів в галузі гідрогеології; створення малих підприємств з виготовлення найпростіших сільськогосподарських знарядь.

Великі перспективи співробітництва на африканських теренах відкриває і така його форма, як створення спільних підприємств. Переваги такого партнерства полягають в тому, що воно дозволяє організувати співпрацю на двосторонніх засадах, використовуючи зафіксовані в інвестиційних кодексах країн Африки можливості звільнення від сплати податків, доступ до місцевого кредиту та інші пільги.

На етапі активізації розширеного виходу України на африканські індустріальні простори, доцільно враховувати успішний досвід китайської експансії в Африку, здійсненої за формулою “інфраструктура в обмін на ресурси”. В більш широкому тлумаченні йдеться про не обов'язковість розрахунку африканською стороною за товари і послуги України валютою. Першочерговим завданням українського просування важливо визначити зміцнення присутності українського бізнесу на субконтиненті як такої, адже щоб надалі отримувати вигідні замовлення в африканських країнах, треба мати певну частку на їхніх ринках (згідно розрахункам західних експертів, не менше 7%).

Окремо слід наголосити на тій важливій обставині, що африканські країни залишаються, так би мовити, “економічно адекватними” українському господарському формату. Тобто, їхній технологічний розвиток все ще співвідноситься з можливостями нашої держави, що може зумовлювати зацікавленість у використанні українських технологій, поглиблення виробничо-інвестиційної взаємодії на африканському ґрунті, суттєве розширення господарських запитів до Києва. Отже, сприятливими, як представляється, продовжують залишатися перспективи африканського імпорту українських технологій у гірничо-видобувну та харчову промисловість, у виробництво будівельних матеріалів, в сферу чорної та кольорової металургії, в проекти боротьби з посухою, раціонального використання водних ресурсів та розгортання ліній електропередач, в плани модернізації певних галузей сільського господарства.

В цілому, Субсахарська Африка продемонструвала за минуле десятиріччя ознаки швидкого економічного прогресу. Його вплив на діловий клімат регіону настільки сталий, що вивів субконтинент на лідируючі світові позиції з ряду показників. Так, опитування керівників 300 найпотужніших африканських підприємств, прове-

дене в 2013 р. організацією “PwC”, виявило їхню світову першість з огляду на впевненість в майбутньому середньостроковому зростанні. Оптимістами виявились 58% африканських лідерів. В той же час відповідне опитування серед керівників найбільших 1330 міжнародних корпорацій встановило відповідний відсоток оптимістів лише на рівні 46% [7, с. 67].

Динамічно розростається банківська сфера Африки. За минуле десятиліття прибутки 200 найбільших африканських банків зрости на 11,7% на рік. В результаті, загальний обсяг їхнього прибутку збільшився за вказаний період на 263,7%, в той час як сумарний баланс зріс на 172%.

Швидке примноження африканського середнього класу супроводжується суттєвим збільшенням купівельної спроможності африканської спільноти. Згідно дослідженням аналітичного центру “McKinsey Global Institute”, кількісні параметри категорії африканського середнього класу на 2012 р. у 85 млн. сімей з середніми прибутками в межах п'яти тисяч доларів на рік підвищаться до 130 млн. африканських сімей на 2020 р. [8, с. 17].

Навіть зростання чисельності найзаможніших верств населення (в Субсахарській Африці у 2012 р. нараховувалось 35 мільярдів та 2500 мільйонерів) б'є всі рекорди. Так, у 2012 р. кількість людей, що мають мінімум 1млн. дол., зросла в Африці на 9,4%. Це був самий високий світовий показник після США.

Однак, не зайвим здається застереження стосовно певних диспропорцій в розвитку різних регіонів африканського континенту.

З огляду на можливе розширення присутності України в африканському економічному просторі, доцільно враховувати, що прогресуючим архіпелагом з 2001 р. по 2012 р. була група країн, до якої входили Екваторіальна Гвінея з 20% середньорічного приросту ВВП, Ангола – 12%, Ефіопія – 10,6%; Сьєра-Леоне – 10%; Нігерія – 9%; Чад – 7,9%; Ботсвана – 6,2%; Південно-Африканська Республіка (не стільки через показники господарського розвитку, скільки через велику питому вагу в сукупній континентальній економіці), нарешті Гвінея (в силу історичної специфіки господарських стосунків з Україною).

Згодом (в 2011–2013 рр.), до цієї групи лідерів “примкнули”: Південний Судан – 24,7%; Еритрея – 17,2%; Кот-Д'Івуар – 8,9%; Демократична Республіка Конго – 8,2%; Ліберія – 8,1%; Гана – 7,9%; Руанда – 7,2%; Танзанія – 7%; Габон – 6,6%; Буркіна Фасо – 6,5%; Гамбія – 6,4%; Нігер – 6,2% [9, с. 20]. Але тільки час може довести, наскільки стабільною буде їхня подальша еволюція.

До групи ж найвразливіших країн субконтиненту належать Бурунді, Сомалі, Малаві, Малі, Центральна-африканська Республіка, Свaziленд. Це зона підвищеного ризику, відносно якої доцільно дотримуватись певної дистанції.

Заряд взаємовигідного інтересу несе і перспектива розширення українсько-африканських торговельних стосунків. Субсахарська Африка представляє сьогодні потенційно масштабного споживача українських товарів та послуг із сталими тенденціями зростання попиту і пропозиції щодо української економіки. Про це свідчить, зокрема, спонтанний вибух інтересу українського

бізнесу до африканського напрямку, збільшеного експортні постачання в африканські країни у 2012 р. на 85%. Сприятливою умовою для розширеного входження в африканський торговельний простір є і та обставина, що країни Субсахарської Африки ініціативно розгортаються від Заходу на Схід, тобто відкривають привабливі можливості для під'єднання нових джерел співпраці в ході диференціації партнерських стосунків. Адаже лише за минулу декаду частка експорту з країн субконтиненту до розвинутих держав скоротилась з 70% до 50%, а імпорту – з 60% до 40%.

Ринки африканських країн, в їхній так би мовити, традиційній частині, відрізняються великою ємкістю і надзвичайно диверсифікованим попитом. Цей попит, в багатьох аспектах, відповідає українським пропозиціям – від складних сучасних машин та індустріального устаткування до простих засобів праці і товарів масового вжитку. Маючи відносно низький рівень життя, значна частина населення африканських країн й досі потребує, передусім, дешевих товарів середнього рівня якості, забезпечити котрі можуть і українські виробники.

Маркетингові дослідження африканських ринків також значно простіші, ніж аналогічні дослідження ринків розвинутих держав, і потребують менших матеріальних витрат.

З іншої сторони, розширення припливу коштів у Субсахарську Африку, динамічне підвищення добробуту африканських мешканців, швидке зростання середнього класу, зміцнення купівельної спроможності африканських споживачів (обсяги якої на кінець поточної декади оцінюються в 1,4 трлн. дол.) – все це утворює нові виміри попиту африканців. Зростає роль реального сектору економіки у формуванні валового продукту, який перевищив половину приросту ВВП. Споживчий ринок субконтиненту все більше розширюється за рахунок товарів побутової, зокрема комфортної, групи на кшталт автомобілів, електроніки, технічних приладів, засобів комунікації, одягу, взуття, меблів, інших товарів тривалого використання, високоякісних будівельних матеріалів, тощо. В цілому, збільшення питомої ваги африканських ринків у світовій економіці прогресує настільки високими темпами, що на думку західних експертів вже через 40 років вектор світового споживчого попиту значною мірою буде зорієнтований на субсахарський регіон.

Таким чином, за умов правильно розрахованої та належним чином скоординованої політики забезпечення виходу України на африканські ринки, номенклатура її потенційного розширення експорту сприймається в досить широкому діапазоні, що здатен включати озброєння та запчастини; промислове обладнання; машини та виробниче устаткування; гірничо-видобувну техніку; машино-технічну продукцію; транспортні засоби; будівельну, геологорозвідувальну та аграрну техніку; будівельні матеріали, металовироби; широкий спектр індустріальної та побутової продукції з низьким коефіцієнтом технічної складності; товари легкої та хімічної промисловості; продукцію сільського господарства.

Серед африканського імпорту до України перспективними бачаться такі виміри.

По-перше, ряд видів мінеральної сировини (наприклад, енергоносії з Нігерії, Конго, Анголи, Південного

Судану; боксити з Гвінеї; марганець з Габону та Гани; кобальт з Замбії; фосфати з Марокко та Сенегалу); цінні породи тропічної деревини; бавовняна пряжа і тканини.

По-друге, не варто забувати, що в сучасних умовах одним з найдієвіших способів зацікавити іноземних партнерів в розвитку співробітництва є надання їм ринків збуту. Для африканських країн, принаймні, найрозвинутіших чи прогресуючих у цьому напрямі, актуальним сьогодні залишається збут продукції власної обробної промисловості – взуття, тканин, готового одягу, виробів із шкіри, в окремих випадках продукції хімічної промисловості та машинобудування, а також сировини для української легкої, харчової та фармацевтичної промисловості.

По-третє, продукція тропічної зони землеробства, що користується постійним попитом як на промисловому так і на споживчому ринках, особливо продовольчі товари (кава, какао-боби, банани, цитруси, горіхи, чай, свіжі овочі) чи екологічно чиста тваринницька продукція з Ботсвани, Намібії, Замбії. До цього примикає така перспективна галузь, як рибальство в територіальних водах Африки.

Належної уваги заслуговує створення інфраструктури співробітництва України з державами Субсахарської Африки. В цьому контексті корисним представляється заснування українсько-африканської торговельної палати, яка б підтримувала регулярні економічні контакти з африканською стороною, відстежувала стан реалізації досягнутих домовленостей, отримувала та оперативно обробляла інформацію про нові поточні потреби і запити економічного гатунку в країнах субконтиненту.

Ще одним продуктивним формуванням представляється утворення африканського банку. Адже проблеми конвертації коштів при розгортанні українською стороною торговельно-економічної діяльності в Субсахарській Африці ускладнюватимуться в зв'язку з множиною власних грошових одиниць африканських держав. Отже, втрати під час проведення такого роду операцій можуть бути суттєво скороченні за умов створення власного фінансового закладу.

Нарешті, ще одним перспективним заходом представляється створення регулярних ліній морських перевезень експортно-імпортних вантажів між країнами Субсахарської Африки та Україною. Такий крок не тільки знизить залежність безперешкодних стосунків з субконтинентом від іноземних судновласників та кон'юнктурних випадковостей, але й надасть можливість українським підприємцям для істотної економії валюти, забезпечивши умови часткових розрахунків користувачів морського тоннажу в гривнях.

Список використаних джерел

1. Chanda T. Un autre modele / T.Chanda // Jeune Afrique. – 2011. – № 2627. – P. 38–41.
2. Мельянец В. А. Африка Южнее Сахары в XXI веке: возможности и риски развития / В. А. Мельянец // Мировая экономика и международные отношения. – 2013. – № 8. – С. 95–109.
3. Ben Yahmed B. Les africains font trop d'enfants / B. Ben Yahmed // Jeune Afrique. – 2013. – № 2728. – P. 3–4.
4. Pauron M. Eau. Une source de problemes / M. Pauron // Jeune Afrique. – 2012. – № 2671. – P. 18.
5. Economic Report on Africa 2012. Unleashing Africa's Potential as a Pole of Global Growth. United Nation Economic Commission for Africa. – Addis Ababa: United Nations, 2012. – P. 126; 146; Coulisses. Entreprises et marches // Jeune Afrique. – 2013. – № 2738. – P. 85.

6. Coulisses. Entreprises et marches // Jeune Afrique. – 2013. – № 2740. – P. 101

7. Caslin O. Enquete les patrons africaines confiantes / O.Caslin // Jeune Afrique. – 2013. – № 2754. – P. 67.

8. Clemencot J. Centres commerciaux. La carte bleu va chauffer / J. Clemencot // Jeune Afriques. – 2013. – № 2735. – P. 17–18.

9. Faujas A. Seconds derriere les dragons / A. Faujas // Jeune Afriques. – 2013. – № 2753. – P. 20–21.

References

1. Chanda T. Un autre modele / T.Chanda // Jeune Afrique. – 2011. – № 2627. – P. 38–41.

2. Mel'jancev V. A. Afrika Juzhnee Sahary v XXI veke: vozmozhnosti i riski razvitiya / V. A. Mel'jancev // Mirovaya jekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya. – 2013. – № 8. – S. 95–109.

3. Ben Yahmed B. Les africains font trop d'enfants / B. Ben Yahmed // Jeune Afrique. – 2013. – № 2728. – P. 3–4.

4. Pauron M. Eau. Une source de problemes / M. Pauron // Jeune Afrique. – 2012. – № 2671. – P. 18.

5. Economic Report on Africa 2012. Unleashing Africa's Potential as a Pole of Global Growth. United Nation Economic Commission for Africa. – Addis Ababa: United Nations, 2012. – P. 126; 146; Coulisses. Entreprises et marches // Jeune Afrique. – 2013. – № 2738. – P. 85.

6. Coulisses. Entreprises et marches // Jeune Afrique. – 2013. – № 2740. – P. 101

7. Caslin O. Enquete les patrons africaines confiantes / O. Caslin // Jeune Afrique. – 2013. – № 2754. – P. 67.

8. Clemencot J. Centres commerciaux. La carte bleu va chauffer / J. Clemencot // Jeune Afriques. – 2013. – № 2735. – P. 17–18.

9. Faujas A. Seconds derriere les dragons / A. Faujas // Jeune Afriques. – 2013. – № 2753. – P. 20–21.

Gura V. K., Doctor of Historical Sciences, professor, Acting Head of Department history of the countries of Asia and Africa, Institute of World History The National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), asia-afrika@rambler.ru

Sub-Saharan Africa in the XXI century: factors of economic progress and prospects of cooperation with Ukraine

Sub-Sahara Africa in the XXI century: factors of their accommodator of economic potential in the context of global processes of our time, perspectives spheres of development of mutually beneficial cooperation between the states of the region and Ukraine.

Keywords: Sub-Sahara Africa, progress, factors, XXI century, cooperation with Ukraine.

Гура В. К., доктор исторических наук, профессор, и.о. заведомом истории стран Азии и Африки, Институт всемирной истории Национальной академии наук Украины (Украина, Киев), asia-afrika@rambler.ru

Субсахарская Африка в XXI ст.: факторы хозяйственного прогресса и перспективы сотрудничества с Украиной

Исследуются процессы экономического подъема стран Субсахарской Африки и основные факторы накопления или хозяйственного потенциала в контексте глобальных процессов современности, перспективы и сферы развития взаимовыгодного сотрудничества между государствами региона и Украиной.

Ключевые слова: Субсахарская Африка, прогресс, факторы, XXI ст., сотрудничество с Украиной.

* * *